

Studijní a vědecká
knihovna
v Hradci Králové

Jan Karel Hraše

Turista v Náchodě

průvodce a výlety Náchodem a jeho okolím

Hradec Králové
2019

e-kniha

Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové
Hradecká 1250/2, 500 03 Hradec Králové

digitalizace@svkhk.cz

<http://www.svkhk.cz/>

<http://kramerus.svkhk.cz/>

Znění tohoto elektronického vydání vychází z textu díla *Turista v Náchodě*, vydaného v Náchodě v roce 1895 (HRAŠE, Jan Karel. *Turista v Náchodě: průvodce a výlety Náchodem a jeho okolím*. V Náchodě: Nákladem odboru Klubu českých turistů, 1895, 24 s.).

Text díla není vázán autorskými právy.

Elektronické vydání (typografická a grafická úprava), jehož autorem je Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové, je poskytováno pod licencí Creative Commons.

Obsah

Náchod.	1
Z Náchoda na jih.	3
Montace a dobrošovská skála.	3
Do Pekla.	4
Z Pekla do Nov. Města n. M. na Rezek, do Slavoňova a na Frimburk.	4
Z Nov. Města do Krčína a Opočna.	5
Z Krčína do Opočna.	6
Z Náchoda na západ.	6
Na Václavice.	6
Z Náchoda do České Skalice.	6
Z České Skalice do Ratibořic.	7
Z Náchoda na sever.	7
Do Červ. Kostelce (8 km.).	7
Z Č. Kostelce na Červ. Horu (2 km.).	8
Z Červ. Hory k husitskému pomníku (1,5 km.) a k devíti křížům (1,5 km.).	8
Od devíti křížů na Vizmburk.	8
Z Vizmburku k M. Svatoňovicům a Úpici.	8
Z Náchoda na Babí a Pavlišov.	9
Z Náchoda severovýchodně.	9
Do Hronova. (8,5 km.)	9
Z Hronova do Police (7 km.) a na Hvězdu (6,5 km.)	10
Z Police do Teplice a Abrspachu.	10
Z Náchoda východně.	11
Do Bělovce.	11
Z Náchoda do Chudoby, na Bor a Hejšovinu.	11
Seznam členů.	12

Odbor klubu českých turistů v Náchodě podá bližší zprávy příchozím turistům do Náchoda.

Dotazy zodpoví s ochotou pánové:

Alois Bureš, pokladník Občanské záložny, předseda odboru.

Vojtěch Matějka, sládek městského pivovaru, jednatel odboru.

František Řípa, správce městské spořitelny, pokladník odboru.

Náchod.

Ku přechetným městům a krajům požehnaného našeho království, vynikajícím přehojnými krásami přírodními i památkami historickými, patří též starobylé, pomezí město Náchod a jeho romantické okolí. Město, rozloženo jsouc v těsném průsmyku po pravém břehu klikaté Metuje, obstoupeno jest na jihu výběžky hor orlických znamenanych jmény: Vrabenečník, Montace,¹ Roudné, Rozkoš, na západě známou po veškerém království Branou zemskou, na jejímž úpatí Metuje své koryto těsné někdy si byla prolomila. Ku severu zakončují hrdé Krkonoše své horstvo kopcovitými sklony, mající jména Klínku, zámeckého kopce, jehož tůmě korunuje velebný, staroslavny hrad, dále Hrobky a Kašparáku. Strana východní, jsouc do sousedního Kladska, někdejší župy české, otevřena, poskytuje krásný pohled na kladské Bory a Soví hory. Na východě spojuje se průsmyk mezi Branou zemskou a kopcem Homolí s královstvím.

Prohlédněme si nejprve město, jež bude východištěm našich vycházek po okolí a seznamme se, pokud turistovi čas dovoluje, s jeho památkami a závody.

Město Náchod založeno bylo roku 1270 slavným Hronem z Náchoda a obehnáno hradbami, s hradem je spojujícími. Do města vedl vchod a z něho východ dvěma branami, polickou čili horskou a hradeckou, čili krajskou. Znak svůj, českého lva stojícího nad branou, dvěma věžmi opatřenou, obdrželo město od Hrona.

Děkanský kostel sv. Vavřince, stojící na náměstí, pochází z r. 1310 a byl původně pěkný gotický. Ze staré gotiky zachovalo se nám toliko presbyterium. Dvojím požárem utrpěl kostel velice a různými přístavbami byl a jest velice znešvařen. V něm spatříme tyto památky: krásný stříbrný kalich z r. 1567, pěkný náhrobek vlastenecké rodiny Smiřických z r. 1614 v presbyteriu. Jemu naproti zazděna deska, svědčící památce děkana Preisela Klatovského z r. 1653. Dále vidíme památnou křtitelnici z r. 1503 v Hoře Kutné slitou, šest památných svícňů ze zvonoviny, z nichž dva z r. 1641, dva z r. 1650 a dva z r. 1651. V kopce zazděn památník paní Doroty Voračické z Páběnic z r. 1591.

Mimo tento kostel má Náchod ještě kostel sv. Michala ve třídě Komenského, dostavěný r. 1716 Fr. Jedličkou, tehdejším purkmistrem Náchodským.

Na kopci, Hrobka zvaném, zdvihá se kaplička plhovská, zasvěcená Panně Marii a založená r. 1717 Mikulášem Jozefů. Pod kaplí nalézá se náhrobní deska, svědčící památce nadporučíka Nedělkoviče, tému Švarko-Gabanata ze Čna z r. 1758.

V mlýnské ulici při továrně p. Jak. Picka stával starobylý sbor Českých Bratří č. 184, který na jaře r. 1895 byl sbořen a novým domem nahrazen. Říkalo se mu „stará fara“. Založen byl roku 1501 Anežkou z Janovic a zrušen r. 1547. mandátem královským. Na dům zasazena bude památní deska.

V židovské ulici spatřujeme synagogu, založenou asi r. 1577.

---

¹ Až do XVII. věku „Rzy“, odtud Montace dle Vlachů, při stavbách v městě i na zámku zaměstnaných.

Ve St. Městě, které bývalo původně osadou náchodskou, nalézá se starobylý, dnes hřbitovní kostel sv. Jana Křtitele, patřící městu Náchodu. Býval původně romanský, avšak požáry a válkami utrpěl velikých pohrom. V něm zazděny jsou tělesné ostatky slavného biskupa Hurdálka, které sem r. 1890 z košířského hřbitova přivezeny byly. Ve zdech kostelních spatřujeme mnoho pomníků starobylých a na hřbitově mnoho pomníků svědčících vojínům, v bitvě u Náchoda a Vysokova padlým aneb ranám podlehnuvším.

Vedle kostelů prohlédneme si školy zdejší, nalézající se ve školní ulici. Jsou zde: velká nová budova, v níž nalézá se chlap. měšťanská a obecná škola, a menší stará budova, v níž umístěny jsou měšťanské a obecné školy dívčí. Vedle této jest soukromá dětská zahrádka a na předměstí slezském velká odborná škola tkalcovská.

V měšť. škole chlapecké umístěno jest též městské museum, založené r. 1879. Museum to chová velmi pěkné sbírky archeologické a vzácný rukopis Alexandreidy ze XVI. věku.

Ve třídě Komenského staví se nyní velké školy obecné pro hochy i pro dívky II. obvodu školního.

Na náměstí radnice s bohatým archivem, před ní pranýř kamenný z r. 1531.

Jako znamení města uvádíme: Podkovu krále Bedřicha Falckého na mostě naproti kutlofu, kamennou hlavu ženskou na domě č. 102 proti podkově, o níž se praví, že představuje hlavu královny Alžběty Falcké z r. 1620. Před branou hradeckou v domě č. 60 bývala někdy stará rychta. Na pavláčce jeho, posud zachovalé, předčítal rychtář zločincům k smrti odsouzeným na cestě ku popravišti ještě jednou rozsudek.

Popraviště byla v Náchodě tři: stínadla byla ve třídě Komenského, kde dnes vinárna p. Rouska, šibenice vyzdvížena byla na kopci, šibeničném dnes zvaném, kde strážnice č. 34. státní dráhy. Pod šibenicí ve St. Městě bylo páleníště, kde lidé, sodomského hříchu se dopustivší, bývali za živa upalováni.

Na blízké Bráně zemské spatřujeme ještě mohutné náspy a příkopy z nejstarších dob obrany vlasti proti nepřátelům. Jí naproti zdvihá se vrch Homolka, na němž někdy starý, slovanský hrad dřevěný, předchůdce nynějšího hradu náchodského, stával. Zbytky náspův a příkopů posud lze tam zřítí. Poslednímu domku, pod Branou stojícímu, říká se, že stojí „na parkáně“.

Mezi Branou a Homolí rozkládají se hroby a pomníky vojínů, v bitvě na Brance roku 1866 padlých. Těmito místy vedla někdy stezka kladsko-polská z Čech Náchodem do Polska a k Baltu a odtud do Čech.

V městě nalézají se dvě záložny, občanská a živnostenská a městská spořitelna, dále mnoho továren a pivovar městský. Jemu naproti rozkládá se nová okresní nemocnice, letošního roku otevřená. Z hostinců doporučují se: hostinec městský „U beránka“, „U slunce“, „U Letzlův“, „U města Prahy“, vesměs na náměstí, dále „Italie“ a „U Burgetů“ a restaurace na nádraží a na zámku. Pokoj za 1 k. 20 h. až 2 k. Strava výborná. Vinárny u pp. V. Šrůtka, B. Tichý-ho a Rouska. Kavárny: pp. Krouského, „u Radeckého“ a B. Syrovátky. Knihkupectví: p. O. Raimana, fotografické ústavy: p. Fr. Kolínského a pí. V. Lindauerové.

Po schodech zámeckých, jichž jest 298, anebo podle Petrova dvoru zámeckou ulicí dostaneme se na zámek, založený r. 1270 Hronem z Náchoda jako město, pod ním se rozkládající. Hned v prvním dvoře zbudí naši pozornost velké, polookrouhlé, hrubé stavení „turjon“, v němž bývala někdy zámecká posádka. Dole jsou dnes konírny a nahoře zámecké divadlo.

Ve třetím dvoře jest zámecká kaple Panny Marie, v níž jsou mnohé cenné památky umělecké.

V presbyteři zasazena památná deska mramorová, věnovaná památce vojáků, v bitvách u Náchoda, České Skalice, Svinišťan a Hradce Král. raněných a na zámku v ošetřování zemřelých.

Na pokraji dvoru čtvrtého jest byt kastelánův, k němuž každý, kdo zámek prohlédnouti chceš, se obrátiž. Ve dvoře čtvrtém spatříme na zdech mnohé znaky různých rodů českých a v pátém vzácné arkády vlašské, částečně zazděné. Zde překvapí nás též základy obrovské, mohutné věže, pocházející z dávných dob založení hradu.

V komnatách zámeckých, které jsou vždy přístupny, vynikají: Sál *španělský* s obrazy od Pietra Sryersa a sál *císařský*. V jídelně skvostné gobeliny nizozemské. Památek po českých velmožích marně bys zde hledal. Věž zámecká poskytuje nám rozkošnou vyhlídku po dalekém okolí náchodském.

Blíže zámku na straně sev.-západní nalézá se vojenský hřbitov, chovající v lůně svém vojíny, v bitvách prvé jmenovaných raněné, na zámku v ošetřování zemřelé a zde pohřbené. Hřbitov založil J. J. princ Vilém ze Šaumburk-Lippe r. 1870. Před vchodem na hřbitov stojí tak zvaný „bílý kříž“, zasazený zde roku 1762 na památku vojákům našim i pruským, zde odpočívajícím.

Kdo navštívil vojenský tento hřbitov, nechť neopomene podívati se na blízkou pláň kramolenskou, s níž se nám utěšená vyhlídka do kraje, zejména ke Zvičínu otevírá a již Prusové, jako Branku, při svých návštěvách vždy rádi a hned obsadili. Roku 1762, měl Pruský král Bedřich II. v č. 39. svůj stan.

Z Náchoda na jih.

Montace a dobrošovská skála.

Obvyklá a příjemná vycházka jest do obecního lesa Montace podle měšť. pivovaru, kde četné lavičky příjemný útulek ve stinném, vonném lese unavenému cestovateli poskytují. Z Montace možno dostati se po táhlé, dobré cestě (6 km.) na skálu dobrošovskou, mající 622 m. výšky. Se skály této rozkládá se před námi přeutěšený kus rozkošné krajiny. Zříme odtud v pometujském údolí zkvétající Hronov (8,5 km.), nad ním skupiny pohraničního velikána Krkonošů s bělavou Sněžkou, Žaltmanem, Ostašem a Hvězdou. Na západě zdvihá se Homolka s Brankou, za nima dále v kraji Zvičín, na jih Kunětická Hora, orlické hory s Vrchmezím, na východě kladské hory s Borem a Hejšovinou. A pod námi u paty rozložen Náchod jako Betlehem a nad ním velikán hrad, vévodící celému okolí.

A aby rozhled po bohatých nivách a luzích milé vlasti naší byl ještě větší, vděčnější, vystaví odbor turistů Náchodských na skále té co nejdříve pěknou, 10-

12 m. vysokou rozhlednu, v níž též o občerstvení unavených údů bude postaráno.

Zajímavá jest též pověst, jaká se o skále dobrošovské v lidu našem udržela. Jest prý tam zlatý pramen, který vždy o Filipo-Jakubské noci, kdy skála se otevře, viděti a z něho tekoucího zlata si nabrati možno.

Do Pekla.

Velice zajímavá, v pravém slova smyslu romantická vycházka jest do Pekla (5 km.). Jest to přerozkošné údolí, rozkládající se těsně při vtoku bystré Olešenky do Metuje a lemované vysokými kopci a vrchy, bujným lesem porostlými. Dostaneme se tam pohodlně vesnicí Lipím (5 km.) aneb po cestě ze Star. Města podle levého břehu Metuje, turistickým odborem v Náchodě nedávno pěkně upravené a vyznačené. Na cestě můžeme zabočiti ještě do Bražce, vesničky uprostřed hor a lesů malebně se rozkládající. Zde prý, v nepřístupných těchto místech ukřývali se v době protireformace čeští evangelíci. Ještě dnes ukazuje se tu skála „Kazatelna“ a hora „Kalvarie“.

Ve mlýně pekelském dostane se nám milého pohostění, jelikož o pstruhy a dobré pivo jest zde povždy postaráno. Peklo patří k nejoblíbenějším a nejkrásnějším výletním místům občanů náchodských, novoměstských a okolních, zejména však lázeňských hostí rezkovských.

Z Pekla do Nov. Města n. M. na Rezek, do Slavoňova a na Frimburk.

Pro řádného turistu jest to pravým sportem zavítati z Pekla na Nové Město n. M., toto nejmladší město z našich českých, hrazených měst, tento třeshňový a ovocný ráj! Cesta z Pekla ku Přibyslavi je sice dosti namáhavá, ale namáhání to brzy se skončí a rozkošný rozhled od Přibyslavě jest nám za přestálé nesnáze odměnou vděčnou. Za půl druhé hodiny octneme se před Novým Městem, jež právě s této strany nejmalebnější má vzezření, jelikož starobylé zdi jeho, na strmé opukové skále se vypínající, město posud pěkně lemují.

Zakladatelem města byl Jan Kácovský z Černčic, který opustiv starý svůj hrad v blízkých Černčicích (5 km.) s povolením krále Vladislava II. město toto roku 1501 si vystavěl, hradbami je obehnav a dvěma branami, horskou, posud úplně zachovalou a krajskou, nyní již odstraněnou, je opatřiv. Z brány krajské zbyla toliko poboční věž „Zázvorka“ zvaná.

Na západní straně při pravém břehu Metuje vypíná se zámek, který po katastrofě chebské r. 1634 připadl Valterovi z Leslie, jednomu z vrahů Valdštýnových, s kaplí Panny Marie, na jižní straně pak děkanský kostel sv. Trojice s pomníkem pana Krčmy, regenta panství novo-městského. Odtud o Nov. Městě n. M. toto starobylé pořekadlo: „Bříza na bráně, škola na krámě a Krčma v chrámě.“ Dále jest zde měšť. škola chlapecká a obecná, klášter milosrdných bratří s velkou nemocnicí, kostel hřbitovní a pod branou horskou kostel sv. Jana Nep. V dobách náboženského hnutí patřil kostelík ten Českým Bratřím, děkanský husitům a hřbitovní katolíkům. V městě jest knihtiskárna

p. B. Böhma, a na předměstí k nádraží, které se v poslední době zvelebuje, několik nových továren.

S mostu, přes někdejší příkop před branou krajskou vedoucí, jest vyhlídka, jaká jest věru k pohledání. Pod námi, pod strmou skalou vine se, od Pekla a „Černého výru“ přicházejíc, Metuje, vroubená pestrým kobercem štavnatých lučin a bujných křovin a lesů. Hned nad ní na levém břehu, kde ostroh se starobylým Hradištěm se sklání, rozložena jest malebně část města, „Hradčany“ zvaná a nad Hradčany možno zříti předhistorické „Hradiště“ na příkrém ostrohu někdy rozložené a spečenými valy opatřené. Nalézající se tam bronzы starobylost tohoto místa potvrzují. Za Hradištěm po pravé straně spatříme známé lázeňské místo Rezek (2 km.), jež letního času četnými hosty, zejména Pražany a turisty bývá navštěvováno.

Jest to útulné, kol kolem bujnými, mladými lesy obklopené místečko, opatřené dobrou vodou a dobrými lázněmi. O občerstvení jest zde vždy dobře postaráno.

Jsme-li již na Rezku, neopomeňme navštívit starobylý, dřevěný chrám Páně sv. Jana Křtitele ve Slavoňově (3 km.), založený bratřími Koldačky v XVI. věku. Jest to jediná památka tohoto druhu v celé daleké krajině zdejší. Kdo rád miluje krásné obrazy přírody, nechť vyjde si ze Slavoňova asi 3 km. východně k hospodě Dupačce a podívá se na velkolepé zříceniny mohutného a slavného někdy hradu Frimburku,² jenž se nad pravým břehem říčky Olešenky někdy hrdě vypínal a jehož slávě r. 1638 surový generál Švédský Banner dobytím a sezžením konec učinil. Nad Frimburkem v pravo rozloženo jest horské městečko Nový Hrádek.

Z Nov. Města do Krčína a Opočna.

Ani ne 2 km. západně od Nov. Města podle obou břehů Metuje rozloženo jest starožitné městečko Krčín s památným kostelem sv. Ducha. Do kostela toho vrazil r. 1421 Hynek Červenohorský z Náchoda, král. hejtman Zikmundův v Jaroměři a vzav kalich a naplniv jej vodou, dal z něho svému koni píti, řka, že kůň jeho jest také pod obojí. Tímto činem pohněval stranu kalicha tak, že přirazivši pod vedením slavného vůdce Jana Žižky z Trocnova před Jaroměř, tenkrát německou, této dobyla a měšťanstvo pohubila.

V 30leté válce vrazil Švédský jakýs důstojník do téhož kostela a střeliv po knězi, služby boží konajícím, prostřelil kulí oltářní obraz, představující obličej Kristův na rouchu sv. Veroniky. Obraz ten posud tam se chová. Švéda, žena se pak se svým lidem k panské oboře u Sep, spadl s koně do rokle a zabil se. Místo, kde spadl, označuje tak zvaná „Vojnarova lípa“ při cestě z Krčína do Sep vedoucí. Při škole nově vystavené vzorná školka okresní.

Při cestě od Vrchovin k mostu zdvihá se stráž, mající jméno „strážnice“. Zde stávala někdy stráž, střeouc stezku kladsko-polskou, tudy se vinoucí. Při strážnici vybíralo se clo, čili mýto z mostu, přes řeku vedoucího. Tvrz, která

---

² Friedenbourg původně.

stávala při levém břehu Metuje, byla v letech 1873 zbořena. Přes její základy vede státní dráha. Na památku stojí zde balvák s příslušným nápisem.

Z Krčína do Opočna.

Z nádraží novoměstského, u Krčína se nalézajícího, možno ráno (po 8. a 11. hodině) navštívit starobylé město Opočno, ležící 1,7 km. od dráhy. Opočno bývalo sídlem staroslavné župy stejnojmenné. Památný hrad konfiskován r. 1634 po zavraždění jeho majitele Adama Erdmana Trčky a darován Rudolfovi a Jeronýmovi Colloredovi za známé služby chebské. Při zámku skvostný, velkolepý park s velkými skleníky palmovými. Asi 3 km. západně od Opočna staroslavná Dobruška, v posledních letech valně zkvétající.

Z Náchoda na západ.

Na Václavice.

Jdouce po říšské silnici na západ, přijdeme do St. Města (2 km.) a odtud po vypuštěné silnici okresní na Bránu zemskou, na níž spatříme památný kostelík sv. Václava s malou dědinkou Václavicemi zvanou. V těchto místech stávala někdy dědina Dobenín, která měla svého plebána a která se již r. 1068 připomíná a v níž knížecí clo se vybíralo, které později na dole položený Provodov a odtud ve XII. věku do městečka Police bylo přenešeno. Roku 1068 konal zde král Vratislav při své známé výpravě do Polska bouřlivý sněm, chtěje usadit na stolec biskupský v Praze Němce Lance oproti bratru svému Jaromíru. Ve válce rakousko-pruské 27. června 1866 byl kostel sv. Václava kulemi přátelskými i nepřátelskými tak porouchán, že vyžadoval nákladné opravy. Zejména rozstřílen byl obraz na hlavním oltáři, představující sv. Václava a pod ním dole známý sněm Vratislavův. V kostele pomníky pánů Straků z Nedabylic, jimž nedaleká tvrz šonovská patřivala.

Při kostele a kolem kostela spatřujeme velice mnoho pomníků, zasvěcených památce padlých zde r. 1866 rakouských i pruských bojovníků.

Z Náchoda do České Skalice.

Po říšské silnici dostaneme se do St. Města a odtud Vysokovem do Č. Skalice (10 km.). Po celé cestě, pod Branou zemskou nad St. Městem počínaje, spatřujeme roztroušené hroby vojínů z r. 1866, jichž, čím více se ku Skalici blížíme, přibývá a jichž u Skalice, kde dne 28. června 1866 tuhý, krvavý boj byl sveden, nejvíce. Na radnici v Č. Skalici chovají se vzácné upomínky na tento den hrůzy a zděšení.

Na náměstí pěkný pomník naší Boženy Němcové. Kostel P. Marie nalézá se ve Skalici Malé, Úpou od Skalice České oddělené a chová v sobě starožitnou křtitelnicí z roku 1409 (?). Roku 1424 dne 6. ledna porazil u Skalice Jan Žižka z Trocnova Půtu Černoorského a Arnošta z Černčic. Roku 1441 byla Česká Skalice Slezáky a roku 1450 Jetřichem z Miletínka úplně vypálena. V blízkých Svinišťanech, ležících při říšské silnici ze Skalice do Jaroměře, jest rodiště prof. a spisovatele Josefa Fr. Smetany, jenž zde má svoji památnou desku.

Z České Skalice do Ratibořic.

Krásným travnatým údolím podle řeky Úpy dostaneme se do památných Ratibořic, rozložených po pravém břehu Úpy. Ve starobylé osadě této nalézá se uprostřed rozkošné zahrady letohrádek téhož jména, patřící k zámku náchodskému a sloužící panstvu téhož hradu za letní sídlo, do něhož vždy 1. května se odeběře a ježž koncem září opět opouští. Se strany západní lemují letohrádek ten bohaté, mohutné lesy, se strany východní pak rozprostírají se před ním pestré koberce nepřehledných lučin, bystrou, horskou Úpou stále ovlažovaných. V letohrádku tom shromáždili se r. 1813 u tehdejší majitelky vévodkyně Vilemíny Zaháňské tři mocnářové a sice: František I., císař Rakouský, Alexandr, car Ruský a Bedřich Vilém III., král Pruský, aby zde učinili přípravy k budoucí sv. alianci. Na památku sjezdu toho umístěna jsou poprsí všech tří mocnářů v hořejším sále letohrádku. Výše při Úpě rozkládá se známé údolí naší Boženy Němcové, jež jest základem její proslavené „Babičky.“

Chceme-li poznati původní hrad ratibořický, překročíme most, přes Úpu vedoucí a vystupme na stráň, levý břeh Úpy ohrazující. Zde spatříme ještě náspy a příkopy někdejšího sídla Ratiborova.

A kdo jsi milovníkem starých hradů a zámků, těchto trudných a dnes již nepatrných svědků českého panstva, navštiv, jsa již zde, ještě zříceniny velkolepého, obrovského hradu Ryzmburku (2 km.), vystaveného kdysi ve věku XIV. a patřícího někdy pánům z Ryzmburku. Býval to hrad slavný a panstvo jeho mocné.

Jak naše hrady rychle se pustošily a zanikaly, toho nejvýmluvnějším svědkem jest právě hrad tento. Ještě r. 1600, kdy vládl zde pan Jan z Talmberku, byl zámek ten v nejlepším pořádku, měl 13 světnic a mnoho jiných pokojů, sklepy klenuté nad zemí i pod zemí, měl svůj pivovar, dvůr, oboru atd. A přešed pak r. 1601 na rod Smiřických a byv spojen s Náchodem, počal pustnouti a za 20 roků byl již zříceninou. Lidé lámali si z něho kámen a odváželi ku svým potřebám zcela libovolně.

Blíže hradu jest vesnice Žernov, která byla ještě r. 1691 městečkem a patřivala Sudlicům ze Žernova.

Z Náchoda na sever.

Do Červ. Kostelce (8 km.).

Plhovským předměstím dostaneme se po okresní silnici do Dolní Radechovi, odtud na Čertovinu, kde zastaviti se můžeme u kříže, před hospodou stojícího. V dobách sedmileté války hospodařil v hospodě té bohatý šenkýř Kozák, který, znaje krajinu kladskou, byl radou i penězi generálu Laudonovi nápomocen. Jelikož však byl zároveň podloudníkem, měl býti pověšen, obdržel však milost a na tom místě, kde již šibenice stála, musil sám postaviti za trest kříž, který tam posud stojí.

Z Čertoviny vede nás táž cesta do Červ. Kostelce, města, v nové době průmyslem a školstvím značně se zvelebujícího.

Jest zde měšť. chl. škola a šestitřídní ob. škola dívčí, několik továren a tkalcoven. Tam kde fara, bývala někdy tvrzka; později patřil Kostelec k Červené Hoře. R. 1591 město vyhořelo. V okolí několik větších rybníků.

Z Č. Kostelce na Červ. Horu (2 km.).

Z Kostelce není daleko na památné zříceniny starožitného hradu Červ. Hory, nalézající se na levém břehu Úpy, nad vesnicí Slatinou. Rozvaliny ty jsou posud značné. Hrad patřival mocnému rodu pánů z Dubé a z Náchoda, z nichž pro nesnášlivost náboženskou stal se r. 1420 pověstným Hynek Červenohorský z Dubé a z Náchoda, o němž při Krčíně více se zmiňujeme. R. 1427 pomstili se Hradečtí, Jaroměřští, Dvorští a Náchodští za Hynkův potupný čin dobytím, vypálením a sbořením hradu, který od těch dob stal se rozvalinou.

Vesnice téhož jména k hradu patřící a nad ním se rozkládající bývala dříve městečkem a měla na návsi své lázně veřejné.

Z Červ. Hory k husitskému pomníku (1,5 km.) a k devíti křížům (1,5 km.).

Při okresní silnici z Č. Hory ke Rtyni, kde cesta ke Stolínu odbočuje (2 km.), překvapí nás husitský pomník neznámého původu. Jest to veliký kalich z pískovce pěkně vytesaný a na čtyřhranném kamenném podstavci postavený. Pod ním nalézají se kosti pohřbených zde lidí, anižby příčina a čas, proč a kdy zde byli pohřbeni, byly nám známy.

Dále při téže okr. silnici před myslivnou u lesa, zvané Krákorka, spatřujeme velký kamenný kříž a na něm dole zase devět křížů, v podstavci vytesaných a zeleně natřených. Říká se zde též „U devíti křížů“. Pověst vypravuje, že otec utkal se zde se synem, v němž devět bojovníků padlo, kteří zde jsou pochováni. Byl prý to rytíř Vizmburský, jeho syn, a obou čeled' ozbrojená.

Od devíti křížů na Vizmburk.

Příjemným chladem hustých hvozdů havlovických dostaneme se ku zříceninám starobylého hradu Vizmburku, o němž Dalimil nám vypravuje, že r. 1279 vládl zde jistý Tas z Vizmburku. Později panoval zde Arnošt z Hostinné, otec slavného našeho Arnošta z Pardubic, prvního arcibiskupa Pražského a rádce Karla IV. Roku 1447 byl hrad od knížat Slezských zakoupen a pobořen. Od r. 1472 patří zboží jeho k Náchodu.

Nyní nalézají se zde výnosné lomy na bílé pískovcové plotny, které se daleko široko rozvázejí.

Z Vizmburku k M. Svatoňovicům a Úpici.

Od devíti křížů popojdeme po téže okresní silnici ještě trochu k severovýchodu a před námi otevře se skvostné panorama. Překrásná, bohatá kotlina, druhá to kotlina broumovská, v níž malebně vystupují tyto dědiny: Rтынě se svojí starobylou, dřevěnou věží, Batňovice, v pozadí Zálesy s kostelíkem na návrší a Malé Svatoňovice, v nichž nalézají se doly kameno-uhelné, patřící k velkostatku

náchodskému. Je zde život velice čilý, v dolech i v továrnách, při dráze i hospodářství. Je zde kostel Panny Marie, do něhož putují lidé z blízka i z daleka a při něm velké lázně, ode dávných dob již pode jménem „sedmipramenné neb sedmiradostí P. Marie pod horami Jestřebskými“ známé. Voda tohoto pramene chová prý v sobě železo a ledek. V novější době léčí se zde způsobem Kneippovým. Nad Zálesy, na levém břehu Rtyňky zdvihá se tak zvaná Varta. Býval zde v starých dobách strážný hrad, střehoucí cesty ode Rтынě k Úpici.

V Batňovicích a V. Svatoňovicích spatříme zbytky starobylých slovanských tvrzků, po nichž i před Zálesy nepatrné stopy nám se zachovaly.

Od Zálesů vede nás cesta podle Rtyňky Sychrovem do starobylého města Úpice, rozloženého na mírném svahu Úpy od Trutnova sem spěchající. Starobylý kostel sv. Jakuba připomíná se již r. 1384 a byl po vyhoření r. 1625—1700 opět vystavěn. Obraz sv. Jakuba pochází od našeho slavného Brandla. Škola měšť. a obecná pro chlapce a ob. pro dívky a četné průmyslové závody. Jako jiná pohorská naše města, nalézá se i Úpice v mohutném rozkvětu. R. 1421 vypálili Slezáci městečko a veškeré obyvatelstvo hanebně a surově zmrzačili a pobili. Pověst o rytířích Úpických jest všeobecně známá. Ve třicetileté válce trpěla Úpice více, než kterékoliv jiné sousední město. Odtud podle Úpy rozkošná cesta do Trutnova.

V kostelíčku záleském památník pánů Berků z Dubé ve zdi zazděný a z r. 1420 pocházející.

Z Náchoda na Babí a Pavlišov.

Útulná dědina Babí zdvihá se nad Náchodem ve vzdálenosti 3 km. a dostaneme se do ní buď Plhovem, aneb po říšské silnici a před hostincem Hejdovkou po odbočce, vzhůru vedoucí. Vycházka tam jest velice příjemná a pohled s Babí a ještě více s Pavlišova blízkého (2 km.) do sousedního hrabství Kladského jest velice utěšený. Při č. 1. na Babí pozorujeme ještě na zahradě zbytky staroslovanské tvrže. Později býval zde svobodnický dvůr, patřící v XVI. věku Třebešovským z Chlen. Nade dvorcem stojí památná lípa, mající 9,60 m. v objemu. O ní vypravuje se, že zasazena byla za panování Karla IV. a že u ní loučili se Čeští vystěhovalci s rodnou vlastí, do vyhnanství se ubírajíce. Blíže Babí vesnička Slavíkov, kde prý r. 1628. náš Komenský, opouštěje navždy vlast svoji, kdesi na poli knihy zakopal.

Z Náchoda severovýchodně.

Do Hronova. (8,5 km.)

Dříve ještě, než do přerozkošného údolí hronovského vkročíme, zastavme se blíže celnice rakouské při odbočce okresní silnice od silnice říšské při pomníku, svědčícím památce Josefa Součka, rodáka klatovského, jenž první zde padl ve válce rakousko-pruské roku 1866, zasáhnut byv kulí pruskou, s kladského území vystřelenou.

Vkročivše pak do přerozkošného údolí, přijdeme brzy k veliké přádelně p. Katzaua, odtud pak podle Poříčí Malého i Velkého do Hronova, starobylého

města při řece Metuji, v poslední době též utěšeně se zmahajícího. Hronov založen Hronem z Náchoda dříve ještě, než nynější město Náchod, tedy ještě před r. 1270. Nepatrné zbytky staroslovanské tvrze při pravém břehu Metuje, patřící původně Hronovi z Náchoda, posud lze spatřiti. Zachovalejší zbytky podobné tvrze zachovaly se nám v blízkém Rokytníku, při č. 1., které zasluhují povšimnutí. Nad Rokytníkem (4 km.) památný vrch Turov, o němž zachovaly se nám tytéž pověsti, jako o Blaníku.

V Hronově a okolí četné továrny.

Z Hronova do Police (7 km.) a na Hvězdu (6,5 km.)

Tímže údolím, které však čím dále, tím více jest půvabnější, dostaneme se podle Metuje a Ledhuje do Police, starobylého a památného města pohorského. Roku 1213 udělil král Přemysl Otakar I. újezd lesem pokrytý a Police zvaný klášteru broumovskému.

Mnich Vitalis se svými druhy jal se ihned újezd mýtit a vystavěl v něm dřevěnou kapličku P. Marie, na jejíž místě později vystavěn byl kostel farní, který však roku 1792 až na zvonici byl stržen. Při kostele založen byl klášter, který se r. 1255 ponejprv připomíná. S klášterem povstalo zároveň město Police, kteréž roku 1253 obdrželo trhy z tržní dědiny Provodova, pod Branou zemskou u Náchoda se nalézající. Roku 1421 vypálili Slezáci Polici úplně a řádili zde velice ukrutně. Zpustošený klášter vyzdvižen byl r. 1711 znova, ale r. 1785 z rozkazu císaře Josefa II. zrušen.

Nad městem zdvihá se vysoká stráž „Strážnice“ zvaná, s níž strážcové zemští cesty, Policí vedoucí, střehli.

Z Police dostaneme se vesnicí Bukavicí (2 km.) a Hlavňovem (2,5 km.) na oblíbenou Hvězdu, jejíž rozmanité skupiny skalní nám světoznámé skály teplické a abrspašské živě připomínají. Upozornujeme zvláště na Kovářovu rokli a spojenou s ní pěknou pověst. S Hvězdy, kde vždy milého útulku nalezneme, otevírá se nám bohatá a přerozkošná krajinka broumovská, v níž Broumov se svým klášterem hrdě vévodí.

Koho by zajímalo údolí suchodolské, v poslední době planými zázraky a švindly světoznámé, ten může do údolí toho s Hvězdy pohodlně se podívat i a odtud do Police se vrátiti.

Z Police do Teplice a Abrspachu.

Výlet do Teplice a Abrspachu možno podniknouti z Police pěšky (10 km.) aneb státní drahou, kterou doporučujeme. Z nádraží ubíráme se Teplicemi Dolejšími a utěšeným údolím metujským do Teplic Horních, kde se světoznámé skalní město rozkládá, jehož rozmanité a mnohdy skutečně fantastické útvary průvodčí, kteří zde vždy pohotově jsou, důkladně vysvětlí.

Stejně zajímavé, ač menších rozměrů jsou skály abrspašské, 11 km. od Police vzdálené. Dostaneme se tam nejlépe z Teplic povozem, neboť po prohlédnutí skal teplických jsme již valně unaveni. Na hoře, Althaus zvané, stával někdy starý hrad Abrspach, patřící ke koruně České. R. 1359 přestali zde

vládnouti páni z Dubé a z Náchoda a r. 1447 byl hrad ten od Slezáků se svolením sněmu českého zakoupen a sbořen, později však opět vyzdvižen.

Z Náchoda východně.

Do Bělovce.

Milá vycházka jest též do blízké lázeňské vesnice Bělovce, 1,5 km. od Náchoda vzdálené. Ubíráme se tam travnatými lučinami po pohodlném stezníku po pravém břehu Metuje. Jsou zde lázně dvoje, velké a malé. Velké lázně nalézají se uprostřed obce a jsou v novější době moderně zařízeny. Voda, bohatě zde vytryskující, jest výborná železitá kyselka, která i daleko se rozváží.

Doba lázeňská trvá od 1. května do 30. září a bývají lázně ty čteně navštěvovány. O pohodlí a dobrou stravu jest zde postaráno.

Nad lázněmi bývalá staroslovanská tvrz a nad ní rozkládá se romantické údolí Jiráskova statku, k němuž víže se pohádka o Běloveckém draku. Menší lázně nalézají se více o samotě a mají též dobrou vodu a uspokojujivé zařízení.

Z Náchoda do Chudoby, na Bor a Hejšovinu.

Lehounká a příjemná vycházka jest z Náchoda do lázeňské Chudoby (4 km.), nalézající se v hrabství Kladském. Jdeme pohodlně po říšské silnici podle hospody Hejdovky, rakouské celnice a překročivše společný, rakousko-pruský most, přes Metuji vedoucí, vkročíme na půdu pruskou v hrabství Kladském. Po té jdeme podle pruské celnice ke dvorci, městu Náchodu patřícímu a vsí Slaným do Chudoby. Lázně chudobské jsou světoznámé a proto netřeba se zde o nich rozepisovati. Pohodlí jest zde úplné, a pobyt ne příliš drahý. Od 4 hodin hraje zde stále lázeňská hudba.

V blízké Malé Čermné, patřící k velkostatku města Náchoda, najdeme vždy velmi dobrou, českou stravu, zejména výtečné pstruhy a dobré pivo. Nad Chudobou zdvihají se známé a podivuhodné pískovcové skupiny Bor (6 km.) a Hejšovina (9 km.). Dostaneme se tam pohodlně po hadovitých, bohatými hvozdy královskými volně se vinoucích cestách.

Skalnaté skupiny Boru a Hejšoviny podobají se úplně skupinám na Hvězdě, v Teplicích a Abrspachu, mnohé však jsou velkolepější, obrovské. Na Hejšovinu vystoupíme po 692 schodech, aniž bychom se unavili. S nejvyššího bodu „Grossvaterstuhl“ 919 m. nad vých. mořem povýšeného, vidíme na dalekém obzoru náš Zvičín, naše Krkonoše, Soví hory a počátky hor Karpatských.

Vyjedemeli ráno o 5. hodině z Náchoda, jsme o 8. hodině na Hejšovině a prohlednuvše si ji a posilnivše se zde, můžeme navštívit ještě Rádek a poutnické místo Vambeřice. Nechceme-li však do Vambeřic, můžeme si zajet do Dušníků, známých též světových lázní v Kladsku, nalézajících se v rozkošné kotlině a poskytujících milého útulku.

Seznam členů.

Čestný člen:

Hraše Jan K., PhC., řed. měšť. škol v Náchodě.

Činní členové:

1. Bartoň Cyril, továrník v Náchodě. 2. Bartoň Josef ml., továrník v Náchodě. 3. Bartoň Josef st., továrník v Náchodě. 4. Bureš Alois, pokladník Občanské záložny v Náchodě. 5. Cejnar Antonín, majitel domu v Náchodě. 6. Čapek J., učitel v Náchodě. 7. Čížek Jos., JUDr., advokát. kandidát v Náchodě. 8. Dvořák Fr., JUDr., advokát v Náchodě. 9. Engel Th., řid. továrny v Náchodě. 10. Fibír Jan, řezník v Náchodě. 11. Fischer Jindř., MUDr., měst. lékař v Náchodě. 12. Fischer Vojtěch MUDr., obvodní lékař v Náchodě. 13. Goldschmied Otto, továrník v Náchodě. 14. Hakauf Jos., stavitel v Náchodě. 15. Havlíček Ant., obchodník v Náchodě. 16. Hitschmann Leop., továrník v Náchodě. 17. Jeřábek Ant., obchodník z Holic, t. č. v Náchodě. 18. Kafka Leop., obchodník v Náchodě. 19. Kočnar Ant., továrník v Náchodě. 20. Kolovrátek Robert, učitel měšť. školy v Náchodě. 21. Kraják Frant., natěrač v Náchodě. 22. Kraus Arnold, obchodník v Náchodě. 23. Kudelka Otto, zlatník v Náchodě. 24. Krouský Karel, obchodník v Náchodě. 25. Krulich Josef, učitel měšť. školy v Náchodě. 26. P. Langer Pavel, katecheta v Náchodě. 27. Lederer Hynek, obchodník v Náchodě. 28. Letzel Karel, továrník v Náchodě. 29. Lokvenc Václav, mlynář v Náchodě. 30. Maizl Adolf, klempíř v Náchodě. 31. Martinek Josef, stavitel v Náchodě. 32. Maršík Čeněk, cukrář v Náchodě. 33. Matějka Alois, vaříč v obecním pivovaře v Náchodě. 34. Matějka Vojta, sládek v obec. pivovaře v Náchodě. 35. Mikuláš Frant., správce obec. pivovaru v Náchodě. 36. Moucha Josef, obchodní jednatel v Náchodě. 37. Müller Otto, továrník v Náchodě. 38. Novák Viktor, hotelieur v Náchodě. 39. Nyklíček Jan, MUDr. lékař v Náchodě. 40. z Ottenfeldů Max Otto, c. k. pošt mistr v Náchodě. 41. Pick Jakub, továrník v Náchodě. 42. Pick Ludvík, továrník v Náchodě. 43. Philipp Julius, c. k. ředitel odbor. tkalcovské školy v Náchodě. 44. Rajman Otto, knihkupec v Náchodě. 45. Remeš Čeněk, obchodník v Náchodě. 46. Rudolf František, hostinský v Náchodě. 47. Rychtr Josef, ředitel měšťanské školy v Náchodě. 48. Řípa Fr., správce měst. spořitelny v Náchodě. 49. Seidl Vil., lékárník v Náchodě. 50. Svoboda J., stavitel a civ. geometr v Náchodě. 51. Škořepa Antonín, majitel par. pily v Náchodě. 52. Švec Bohd., podstarší obecního pivovaru v Náchodě. 53. Schneider Jos., obch. jednatel v Náchodě. 54. Terč Míchal, hostinský v Náchodě. 55. Tomek Karel, uzenář v Náchodě. 56. Vančák Josef, majitel hospodářství v Náchodě. 57. Vítek Arnošt, okr. tajemník v Náchodě. 58. Vítkovský Hugo, c. k. notář v Náchodě. 59. Wiesner Daniel, JUDr. advokát v Náchodě. 60. Zeisl, účetní továrny v Náchodě.

Jan Karel Hraše
Turista v Náchodě

Vydala Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové, Hradecká 1250/2
500 03 Hradec Králové

Ve Studijní a vědecké knihovně v Hradci Králové první vydání. Verze 1.0
z 16.12.2019.

ISBN 978-80-7052-139-7 (pdf)
ISBN 978-80-7052-140-3 (epub)
ISBN 978-80-7052-141-0 (mobi)